

Islámská mystika a „lidový“ islám

**Kurz: Islám (RUKA08) Ústav religionistiky MUFF Brno
Attila Kovács**

Prameny

- BAJÁTOVÁ, Moždeh, DŽAMNIJÁ, Mohammad Alí, *Příběhy z pouští a zahrad. Moudrosti a příběhy ze života nejznámějších súfijských mistrů*, Praha, Portál, 1999.
- AL GHAZÁLÍ, Abú Hámid, *Ghazáliho výklenek světel*, Praha, Academia, 2012.
- HAFÉZ, *Poklad perské poezie*, Praha, Pragma, 2003.
- HAFEZ zo Šírazu, *Za ranného šera pohladit' ružu šiel som*, Bratislava, Mayor s.r.o., 2015.
- *Slova mystika Al-Halládže - Myšlenky súfismu* (ed. Annemarie Schimmel), Praha, Vyšehrad, 2002.
- *Hledání pravdy a krásy: Antologie perské literatury*, Praha, DharmaGaia, 2005.
- RÚMÍ, Džaláleddín, *159 súfijských povídek. Klenot světové literatury*, Praha, Dobra, 2003.

- RÚMÍ, Džaláleddín Balchí, *Masnaví*, Praha, Protis, 1995.
- RÚMÍ, Molana Džalal-oddín Balchí, *Pečat' lásky. Výber z perzskej mystickej poézie*, Praha, Gabriela Holčíková Valehrachová, 2015.
- AL-SUHRAWARDI, Hazrat Shihabuddin Yahya, *The Shape of Light (Hayakal al-Nur)*, Louisville, Fons Vitae, 1998.

Literatúra

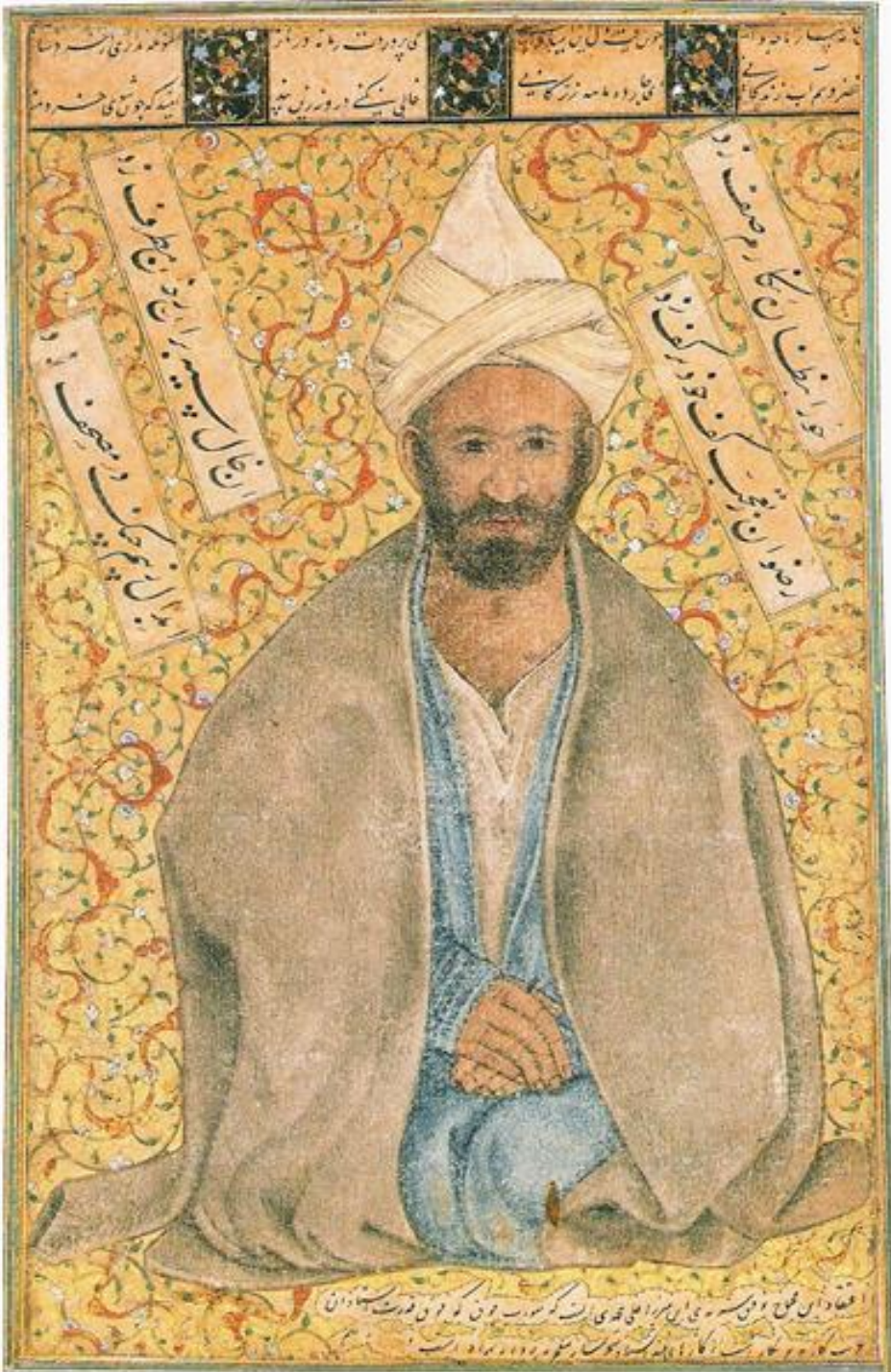
- ABRAHAMOV, Binjamin, *Divine Love in Islamic Mysticism: The Teachings of Al-Gazzâlî and Al-Dabbâgh*, New York - London, Routledge, 2003.
- BRUIJN, J. T. P. de, *Persian Sufi Poetry: An Introduction to Mystical Use of Classical Poems*, Richmond, Curzon Press, 1997.
- CORBIN, Henry, *Tvůrčí imaginace v súfismu Ibn Arabího*, Praha, Malvern, 2010.
- DEÁK, Dušan, *Indickí svätci medzi minulosťou a prítomnosťou*, Trnava, FF Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2010.

- DEÁK, Dušan & PIRICKÝ, Gabriel & SLOBODNÍK, Martin(eds.), *SúčasnÉ podoby súfizmu od Balkánu po Čínu*, Bratislava, Univerzita Komenského, 2010.
- GEAVES, Ron & DRESSLER, Markus & KLINKHAMMER, Gritt (eds.), *Sufis in Western Society: Global Networking and Locality*, London – New York, Routledge, 2009.
- KARAMUSTAFA, Ahmet T., *Sufism: The Formative Period*, Edinburgh, Edinburgh University Press, 2007.
- KROPÁČEK, Luboš, *Súfismus. Dějiny islámské mystiky*, Praha, Vyšehrad, 2008.
- KŘÍŽEK, Daniel, *Taríqa naqšbandíja haqqáníja: islámská mystická duchovní nauka v teorii a praxi*, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň, 2014.
- NAFÁSÍ, Azíz bin Mohammed, *Průvodce poutníka na cestě za nejzazším cílem: Úvod do súfizmu*, Praha, Volvox Globator 2007.

- OSTŘANSKÝ, Bronislav, *Dokonalý člověk a jeho svět islámské mystiky*, Praha, Orientální ústav AV ČR, 2004.
- OSTŘANSKÝ, Bronislav, *Hledání skrytého pokladu*, Praha, Orientální ústav AV ČR, 2008.
- PURAFZÁL, Hále & MONTGOMERY, Roger, *Haféz. Poklad perské poezie. Učení filozofa lásky*, Praha, Pragma, 2003.
- RENARD, John, *The A to Z of Sufism*, Lanham – Plymouth, The Scarecrow Press, 2009.
- SCHIMMEL, Annemarie, *The Mythical Dimensions of Islam*, Chapel Hill, University of North Carolina Press, 1975.
- SCHIMMEL, Annemarie, *As Through a Veil: Mystical Poetry in Islam*, New York, Columbia University Press, 1982.
- SMITH, Margaret, *Studies in Early Mysticism in the Near and Middle East*, Oxford, Oneworld, 1995.
- VITRAY-MEYEROVITCH, Eva, *Rúmí a súfismus – úvod do islámské mystiky*, Praha, CAD, 1993.

Definice a cíle islámské mytiky

- Islámská mystika je „osobní cestou“ k Bohu.
- Hlavním cílem je přiblížit se Bohu, splynut s Bohem, rozplynut se v Boží jednotě (*tawhíd*).
- Předmětem islámské mystiky je intuitivní, skryté, ezoterické poznání – *ma^cárifa*.

Základní pojmy

Súfismus (*tasawwuf*)

súf – hrubá ovčí vlna

možné jiné etymologie:

suffa – lavička, řada,

safí – čistý,

řec. *sofos* – moudrý

súfí – „mystik“

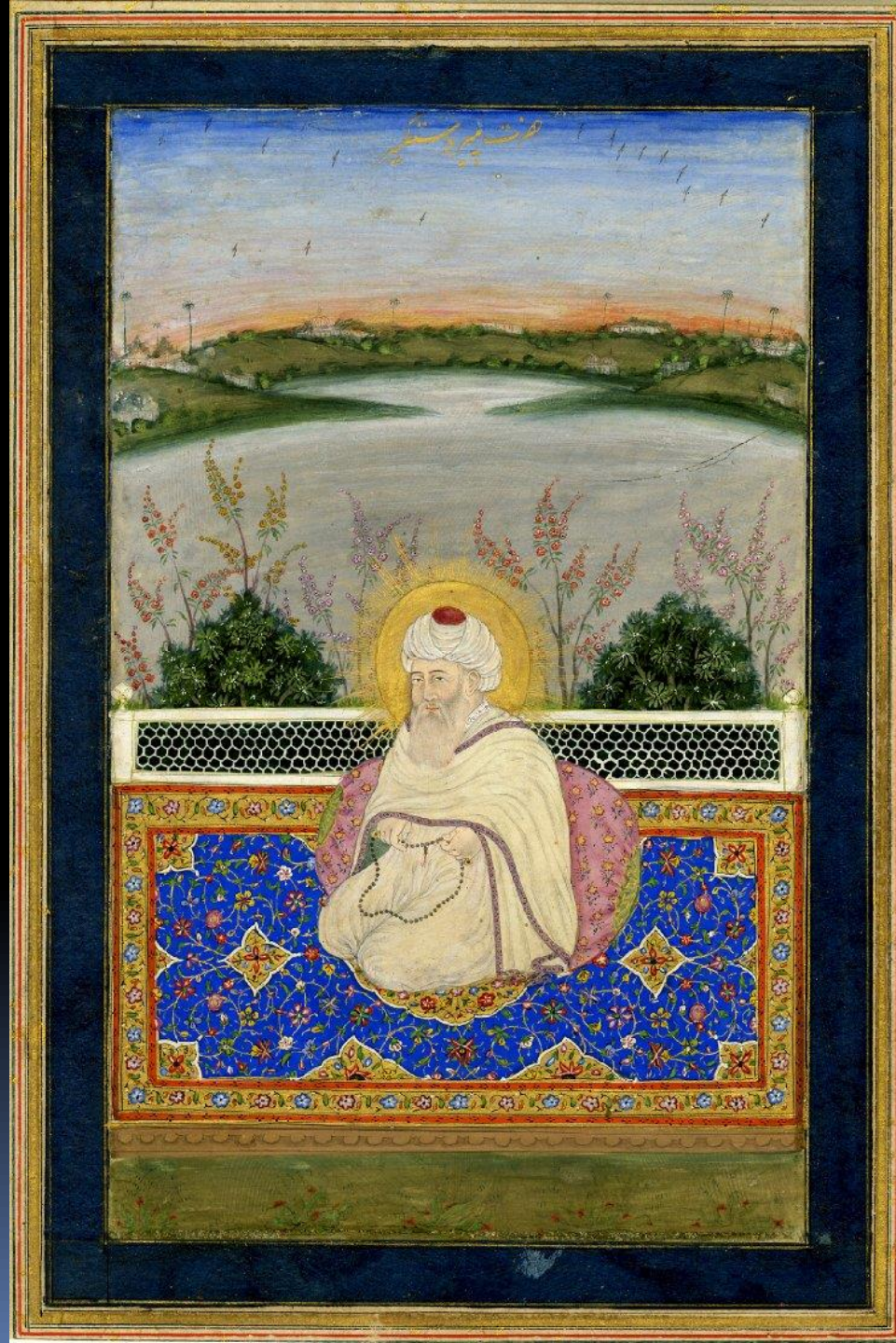
(tur. / pers.: *derviš*),

jiné výrazy: *fakír*, *sálik*,

násik, *záhid*, *bakká*

- **šajch** (šejk) „mistr“
(tur. *bábá*, pers.: *pír*),
sídí, *marabut* / *murábit*
(sev. Afrika)
- **muršid** (mistr)
- *mawlaná*, *maulá*,
muláj (sev. Afrika),
mevlana (tur.)
„náš učitel“
- **muríd** (učeň / student)
proces tradování a
„Boží milost“ (*rahma*)
a ezoterické požehnání
(*baraka*)

Hlavní postupy a techniky

- Různé extatické a entatické techniky: cvičení (*azkar*), hudba, zpěv, tanec (*samáʿ*), mystická extáze (*ghalaba*), individuální modlitba (*wird*), extatické výkřiky (*šath*) a pod.
- Súfijská „cesta“ (*taríqa*) se skládá z různých stavů (*ahwál*) a zastávek (*maqámát*), prototypem je Muhammadova noční cesta.
- *zuhd* – askeze
- *dhikr* – mystická „seance“
- *fanáʿ* – rozplynutí v Boží jednotě

بال جو بکشد باز آشیان در زوایای آن نشسته کند. چون شیخ قدس سره رفتی از رازی که عزیز
 آن عیان بود بشنود بی اختیار از وی لغزه صادر شد که صدای آن تا کیمیا عقیباتی بود و صحبت
 دین و دنیا که حاضر بودند و سر آسیمه حضرت شدند و شیخ در سماع رفت و دو جبر رویی غالب شد و عجا

از اطراف و زوایای جامع متوجس شدند و آن غلو و غلبه و از دام خلافتی از هر دو زن و از سوز
 قوالان شیخ الحان در حال بودند و نزدیک بود که اهل مجلس از پا در آیند و از خود بی خود شدند و از این جهت

Historický vývoj

- Formování islámské mystiky (Egypt, Irak, střední Ázia). Vplyvy křesťanství, buddhizmu a hinduizmu.

Irácká škola

- **Hasan al-Basrí** (z. 728)

první mystik, pocházel z Medíny a odvolával se na tamější tradici pocházejícího údajně od M.

- **al-Halládž**, al-Husajn ibn Mansúr (z. 922)

perský mystik, byl popraven za svůj výrok:
aná al-Haqq (já jsem Pravda)

- **Rábi'a al-Adawíja** (z. 801)

první mystička, poetka a filozofka

- **Ibn ʿArabí, Muhjí ad-Dín (z. 1240)**

Arab z Andalusie, putoval do Mekky a potom do Damašku, ústředním motivem jeho učení je mystická láska (*al-mahabba al-haqíqíja*) je opakem světské lásky:

Óda

„Když jsem byl před časem v příznivém duševním rozpoložení [tak jsme jsi řekl] když není jedno náboženství tak jsou náboženstva mnohé, a moje srdce se stalo schopné přijat jakoukoliv formu. Stalo se klášteřem pro mnicha, slávou pro modly, pastvou pro gazely, Kaʿbou pro poutníka, je tabulemi Tóry, je Koránem. **Láska je víra, kterou vyznávám, jakýmkoliv směrem otočí své velbloudy, tak moje víra stále zůstává jedině pravá.**“

Kamene modrosti (*Fusús al-hikam*)

Mekkánské iluminace (*al-Futúhát al-makkíja*)

Súfijská poezie

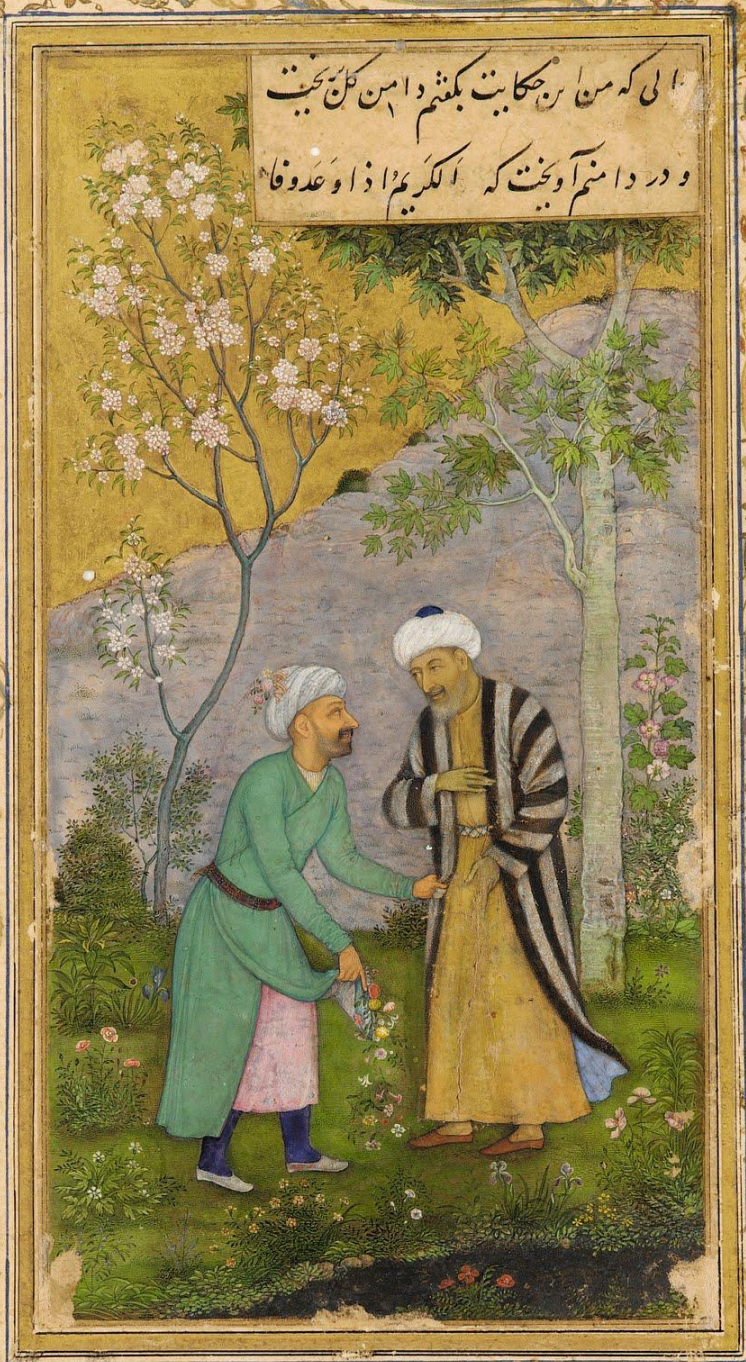
- Sa^cdí,
Abú ^cAbdalláh
Mušaffir ad-Dín
Širází
(z. 1283)

perský mystický
básník ze Širázu

Hlavní básnické sbírky:

Bostán

Golestán

- **Háfez,**
Šams ad-Dín
Muhammad
(z. 1389)

perský mystický
básník ze Širázu,
jeho díla se dodnes
používají k
předpovídání
buducnosti

Hlavní básnická
sbírka:

Díván

Hafez

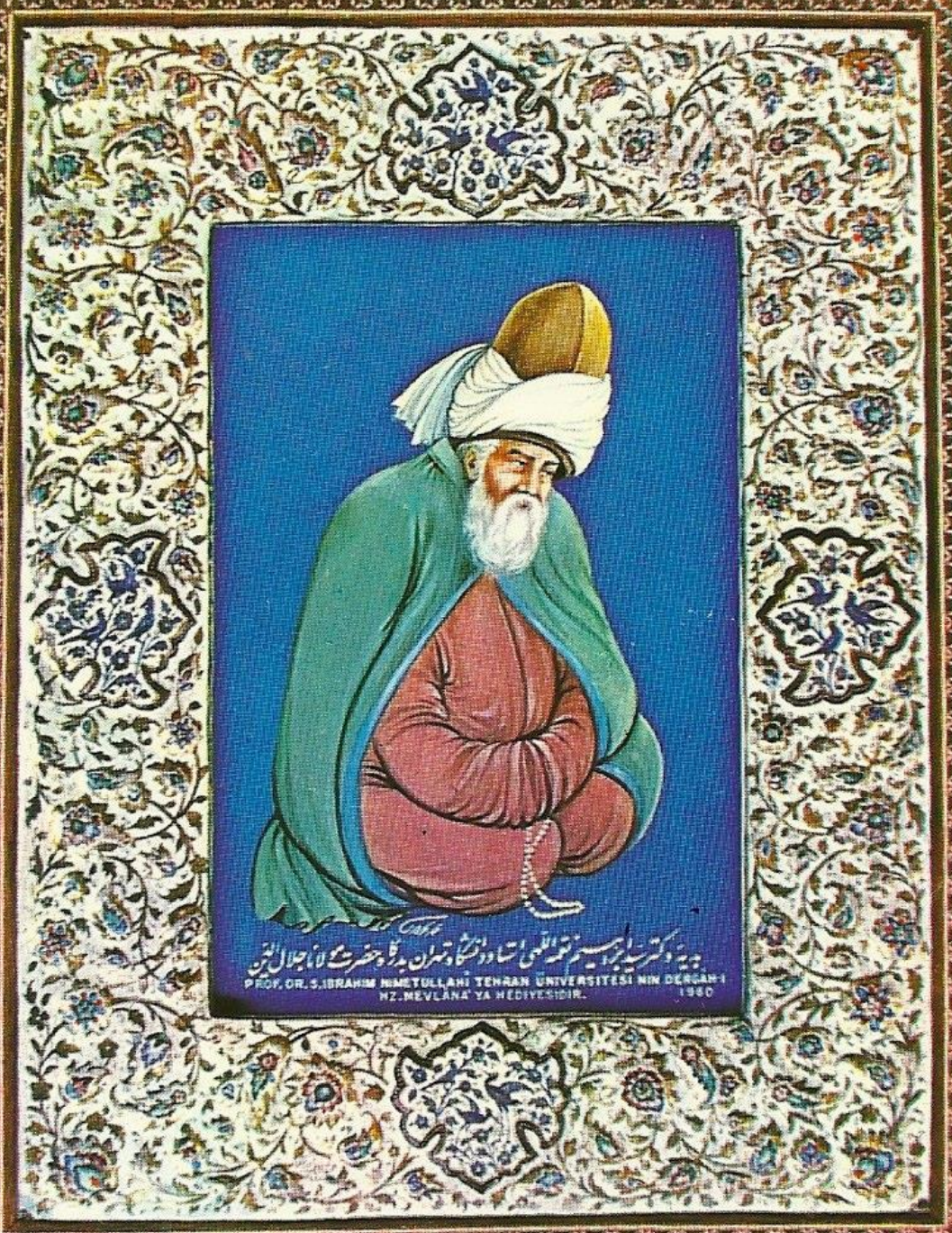
taríqa („cesta“) - súfijský řád

- *nakšbandíja* – Bahá ad-Dína Nakšband (Sýrie, Kavkaz, Kurdistan, Čína)
- *qádiríja* – ʿAbd al-Qádir b. Abí Sálíh Gílání (Irák, Pákistán, záp. a sev. Afrika)
- *čistíja* – Abú Isháq Šámí, zal. v Čistu (Iránu), *qawwálí* (India, Pákistán)
- *suhrawardíja* – Abú al-Nadžíb Suhrawardí (India, Pákistán)

osmanské řády:

- *mawláwíja* (tur. *mevleviye*) – Džalál ad-Dína Rúmí
- *bektašíja* – Hacı (Hadži) Bektaš Veli (křesťanské prvky, šamanismus, ʿAlí a 12 šíʿitských *imámů*), *yeni çeri*

▪ Rúmí

„mevlana“ Džalál
ad-Dín al-Balchí
(z. 1273)

Pocházel z Balchu
(Afganistan) odkud
před Mongoly utekl
do Koniye. Tvrdil, že
láska a radost
transcendují každé
utrpení, a nic není
absurdní.

Díván (zbírka básní)

Masnáwí

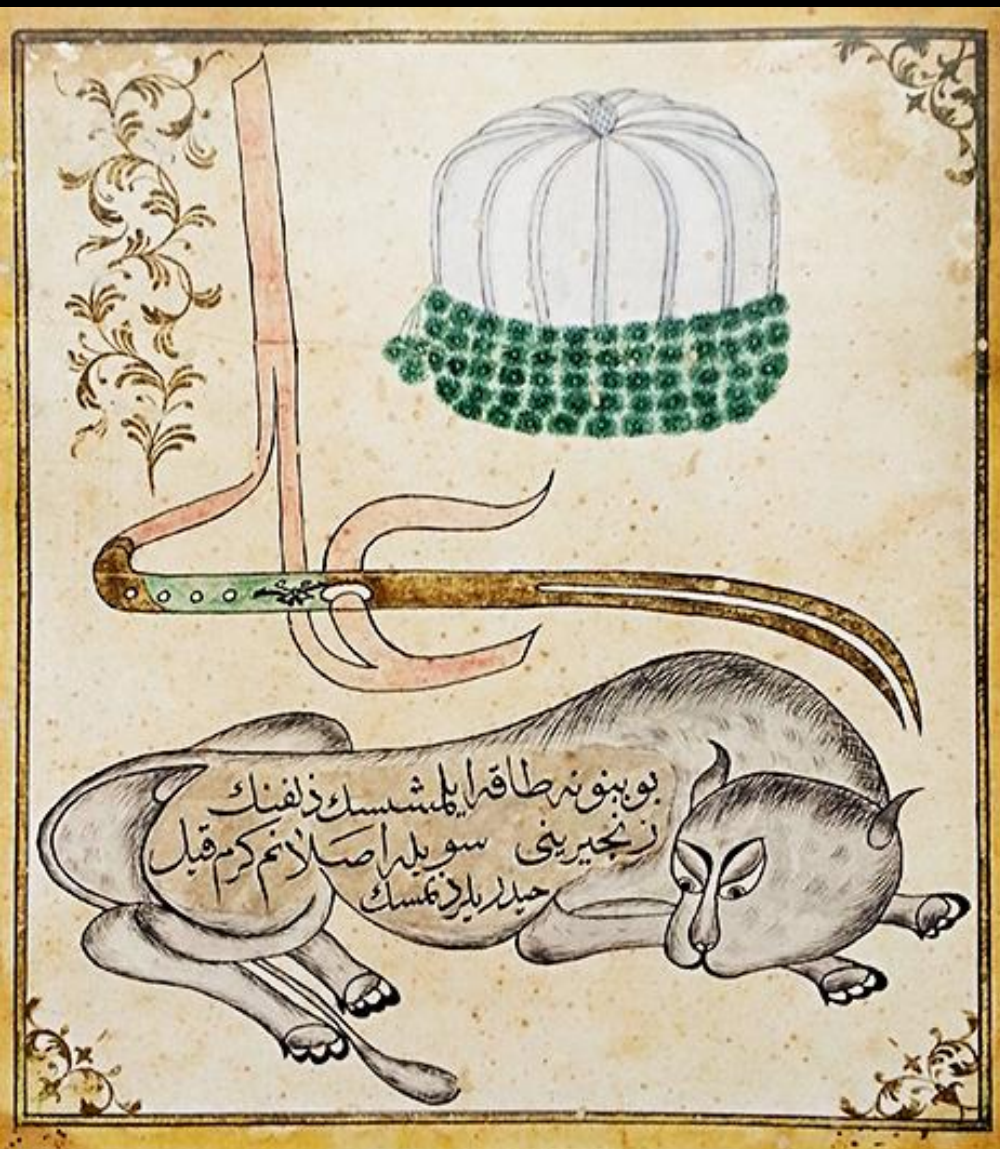
بر اول عزت مجانبه و بر فلق سلام
 اسید بیس انی جمله عجم روم عرب عرب ما
 سلام اولسن در صف بند ای قلعه سین
 کسین مرخصا اهل سزکد غایت اقصا

چو در سر خطاب آید خطابی مستطاب آید
 بگر کشیف حجاب آید تجلی المیه اجلا

Haci (Hadži) Bektaš Veli

Genizur

Paniffas Loffos

Baba Mondi (Edmond Brahimaj)
vůdce *bektašije* sídlem v Tiraně

MEVLÂNİ SIKKESİ
Dünya'nın en büyük tasavvufi tekkesi olan Mevlâna'nın başlıca başlığıdır.
20. yüzyıl
İstanbul
Env. No: 449

mevlâvî

BAYRAMI TARİKATININ HİMMETİ KOLUNA MENSUP TAC
Kırmızı renkte her türlü tepede (alt kısmı 3 parçaya bölünmüş), yeşil çöneyli destanlıdır.
20. yüzyıl
Env. No: 449

himmatî-bajrâmî

KADİRİ VE NAKŞİ TACI
Mügânî (alt kısmında kırık görülmeye değer kırık anlamındadır) ve terkînde tepede gölü bulunmaktadır.
20. yüzyıl
Env. No: 455

qâdirî-nakşî

KADİRİ TARİKATININ ESREFİ KOLUNA MENSUP TAC
Terkînde 3 beyaz dilim bulunmuş çöneyli destanlıdır.
20. yüzyıl
Env. No: 451

qâdirî-aşrafî

BEDEVİ TACI
Terkînde 12 dilim bulunmuş yeşil çöneyli destanlı ve taylasanlıdır.
20. yüzyıl
Env. No: 454

badawî

BEKTAŞİ FAHRİ
12 dilimli yeşil çöneyli destanlıdır.
20. yüzyıl
İstanbul
Env. No: 457

bektaşî

RUFÂİ TACI
Terkî 12 dilimli siyah çöneyli destanlı ve taylasanlıdır.
20. yüzyıl
Env. No: 457

ricfâî

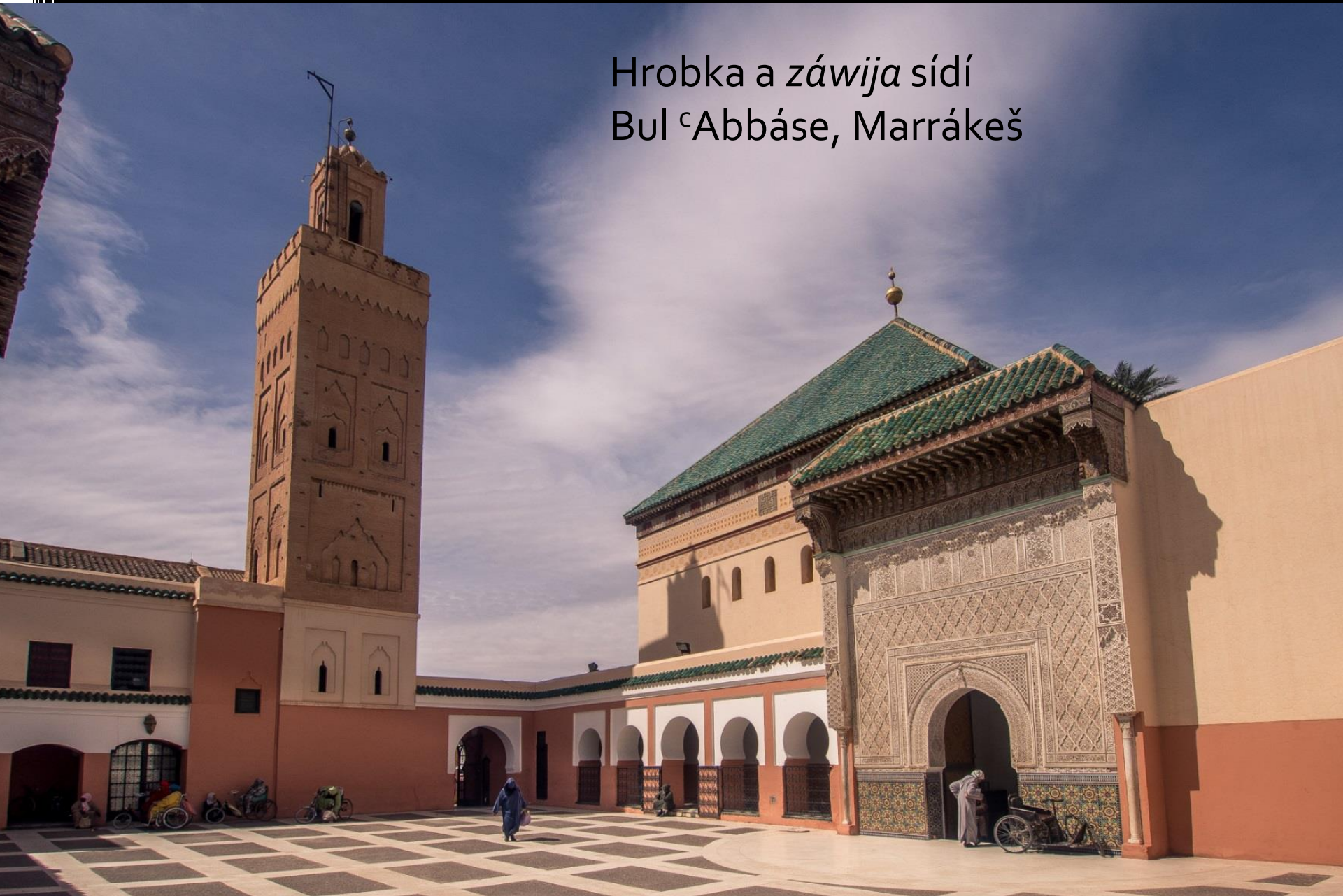

CELVETİ TACI
Terkînde 12 dilimli ve baş kısmı bulunmuş tade
20. yüzyıl
Env. No: 452

džalwatî

- *záwija* – řádivý dům (pers. *chánaka*, tur. *tekke*)

Hrobka a *záwija* síd
Bul ^cAbbáse, Marrákeš

- **světci** (arab. *walí* - druh, *walí Alláh* - druh Boží; pers. *oulijáolláh* - druhové Boží)
- v ší'itském islámu *emámzádeh*, „synové imámů“

